

تحلیل روان‌شناسی فیلم

این فیلم، براساس فیلم‌نامه‌ای نوشته‌ی «مصطفی رستگاری» ساخته شده که اقتباسی آزاد از داستانی به‌همین نام، نوشته‌ی «ناهید طباطبایی» است. «عزت... انتظامی»، «لیلا حاتمی» و «محمدرضا فروتن» بازیگران این فیلم هستند. داستان فیلم درباره‌ی زنی است به نام «نگار» که در آستانه‌ی ۴۰ سالگی قرار دارد. او با همسر و دخترش زندگی می‌کند. روزی به او خبر می‌رسد که «کورش کیان» که زمانی قصد ازدواج با او را داشته، به «ایران» برمی‌گردد؛ کسی که زمانی قرار بود با او ازدواج کند و همین بازگشت است که او را با اتفاقات تازه‌ای روبه‌رو می‌سازد. «چهل‌سالگی»، برنده‌ی سیمرغ بلورین بهترین فیلم‌نامه‌ی اقتباسی و برنده‌ی جایزه‌ی ویژه‌ی هیأت داوران، هم‌چنین کاندید دریافت جایزه‌ی بهترین بازیگر نقش اول مرد (محمدرضا فروتن)، بهترین بازیگر نقش اول زن (لیلا حاتمی) و بهترین کارگردانی از بیست‌وهشتمین جشنواره‌ی فیلم فجر (۱۳۸۸) بوده است.

نگاهی به فیلم «چهل‌سالگی»

ساخته‌ی علیرضا رئیس‌یان (۱۳۸۸)

تحلیل روان‌شناختی فیلم

بحران میان‌سالی

«روان‌شناسی» ظاهر گردید. این اصطلاح توسط «الیوت جیکز» در دهه‌ی ۱۹۵۰ گفته شد و سپس در دهه‌ی ۷۰، یک خبرنگار آمریکایی به نام «گیل شی‌هی» کتابی با عنوان «بحران میان‌سالی» نوشت که از پرفروش‌ترین کتاب‌های آن سال‌ها گردید.

«میان‌سالی»، فصلی از زندگی است که در محدوده‌ی سنی ۶۵-۳۵ سال قرار دارد. در این دوره از زندگی، افراد با تغییرات مختلف فیزیولوژیکی و جسمانی، شناختی، روانی و اجتماعی مواجه می‌شوند. اصطلاح «میان‌سالی»، مفهومی است که از اوایل قرن بیستم، به تدریج در ادبیات

از اندیشه‌ها و آرزوهای دیگران، برای موفقیت خود کمک بگیرد. «پاندر»

میان‌سالی، سنی‌ست که در آن، فرد با تجربی بسیار متنوع و گه‌گاه ضد و نقیض مواجه می‌شود. از یک‌سو، زندگی در این دوران بحرانی و پرتلاطم است و از سوی دیگر، از آرامش نسبی برخوردار است. میان‌سالان، گاهی در مورد انتخاب‌های جوانی خود به شک و تردید دچار می‌شوند و درباره‌ی آن‌ها به تجدیدنظر می‌پردازند؛ چیزی که در این فیلم به‌وضوح می‌بینیم.

در دوران میان‌سالی، هوش سیال (هوش ذاتی) افراد، دچار افت شده، درحالی‌که هوش متبلور (هوش فرهنگی و اکتسابی) افزایش می‌یابد.

«اریک اریکسون»، از روان‌شناسان برجسته‌ی رشد، این دوره از زندگی را با عنوان «بحران مربوط به زاینده‌گی در برابر خود فرورفتگی» نام نهاده است. او عنوان می‌کند که در این مرحله، افراد نیاز به نوعی احساس زاینده‌گی دارند؛ «زاینده‌گی» به معنای نوعی تولید است که اثر آن همواره باقی‌ماند. بسیاری از میان‌سالان، از یک‌سو با مشاهده‌ی رشد فرزندان

خود و از سوی دیگر با احساس مولدبودن در شغل خود، به رضایت‌مندی می‌رسند و بدین‌ترتیب در آنان حس زاینده‌گی شکل می‌گیرد. از سوی دیگر، ناموفق‌بودن در حل بحران این مرحله، ممکن است به احساس «در خود فرورفتگی شدید» منجر شود.

از لحاظ شناختی، بعضی از توانایی‌های دوران میان‌سالی افت می‌کند؛ مانند زمان

واکنش که طولانی‌تر می‌گردد؛ درعوض،

«هوش عملی» افراد افزایش می‌یابد؛ به‌عبارتی دیگر، «هوش سیال» (هوش ذاتی) افراد دچار افت شده، در حالی‌که «هوش متبلور» (هوش فرهنگی و اکتسابی) افزایش می‌یابد.

از لحاظ جسمانی، نیروی جسمانی بیش‌تر میان‌سالان تغییر می‌کند اما باید توجه داشت که فعالیت جسمی بیش‌تر و به‌ویژه ورزش، تاحدودی از تشدید این تغییرات، جلوگیری می‌کند.

در زمینه‌ی تغییرات اجتماعی دوران میان‌سالی، «دانیل لوینسون» که بنیان‌گذار نظریه‌ی «فصول زندگی» است، بیان می‌کند که در این دوره از زندگی، میان‌سالان با پرسش‌های جدیدی مواجه گشته و با مرور گذشته و توجه به فرصت‌های باقی‌مانده‌ی عمر خود، گاهی دستخوش احساس ناکامی می‌شوند.

از یک‌سو مسؤلیت فرزندان و موقعیت شغلی که برای آنان، پردغدغه

شده و از سوی دیگر وظیفه و مسؤلیت نگهداری از والدین، منجر می‌شود که افراد در این دوره از زندگی، استرس و تنش شدیدی را متحمل شوند. گاهی «بحران میان‌سالی» نیز زندگی آنان را فرامی‌گیرد. البته این بحران، تجربه‌ای همگانی نیست اما چند عامل در ایجاد آن نقش مؤثری ایفا می‌کند:

۱- فرد میان‌سال به این آگاهی می‌رسد که دیگر جوان نیست و بسیاری از فعالیت‌های گذشته را نمی‌تواند مانند گذشته انجام دهد.

۲- آغاز برخی از بیماری‌های جسمی مانند قندخون، فشارخون عصبی یا مزمن، کلسترول، آرتروز و...

۳- بازنشستگی و دست‌کشیدن از کار، قریب‌الوقوع می‌شود.

۴- بزرگ‌شدن فرزندان و به‌تبع آن، ترک‌کردن خانه توسط آنان به دلیل اشتغال، ازدواج، ادامه‌ی تحصیل و... که همین مسأله گاه موجب می‌شود فضای شلوغ و پرشور و نشاط خانه، ناگهان خالی و سرشار از سکون گردد و میان‌سالان

با فضایی سرد و به دور از هیجان مواجه شوند که در اصطلاح به آن «آشپانه‌ی خالی» می‌گویند.

۵- زمانی که افراد وارد دوره‌ی میان‌سالی می‌شوند، والدین‌شان پا به عرصه‌ی «پیری» نهاده و همین مسأله، آنان را ملزم و مسؤول نگه‌داری از والدین خود می‌کند. از یک‌سو مسؤلیت فرزندان و موقعیت شغلی که برای آنان پردغدغه شده و از سوی دیگر وظیفه و مسؤلیت

نگه‌داری از والدین، منجر می‌شود که افراد در این دوره از زندگی، به‌علت تعدد نقش و مسؤلیت، استرس و تنش شدیدی را از جهات مختلف متحمل شوند.

۶- پیش‌بینی مرگ قریب‌الوقوع: افراد در دوره‌ی میان‌سالی، با مشاهده‌ی مرگ والدین و عزیزان خود، کم‌کم به این باور می‌رسند که مرگ برای آنان نیز نزدیک و قریب‌الوقوع است.

در فرهنگ ایرانی، این بحران مانند «بحران نوجوانی»، لزوماً پدیده‌ای عام و همگانی نبوده و بسیار مشاهده شده که افراد در میان‌سالی، دورانی بسیار آرام و همراه با سکون را تجربه کرده‌اند.

چهل سالگی

دکتر کتابون دانشوریان